

Levéltári Szemle 2021/3. szám

A Levéltári Szemle 3. számát bevezető tanulmány a magyarországi ingatlanviszonyokra vonatkozó dokumentumok és dokumentálás módozatait és fejlődését (Oláh András Pál) tárgyalja a közelmúltig terjedően, forrástípusok bemutatásával. Egyházi iratok, levéltárak és iratmentés témakörében olvashatunk összefoglalást, amely a Magyarországi Evangélikus Egyház gyülekezeteiben őrzött iratanyagai egyre égetőbb problémájáról és az arra adható lehetséges válaszokról számol be (Kovács Eleonóra). Intézménytörténeti és forrásismertetési szempontból is fontos a Tájékoztatási Hivatal tevékenységét bemutató írás (Csatári Bence), amely egyúttal a kultúra rendszerváltás előtt irányításának hátterét is megismerteti az olvasóval. A levéltártörténeti közlemények sorozatot gyarapítja egy bihari levéltáros, Jakab Mihály pályaképeinek ismertetése (Szálkai Tamás), valamint a közelmúlt levéltártörténeti eseményeinek feltárásához jó adatokat szolgáltató pályakép Román Jánosról, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár egykori igazgatójáról (Kurucz Ádám).

Oláh András Pál: A telekkönyvtől az ingatlan-nyilvántartásig

Bár az ingatlanviszonyokra vonatkozó dokumentumok sora a középkorig nyúlik vissza, valódi, folyamatos ingatlan-nyilvántartásról Magyarországon csak a 19. század második felétől beszélhetünk. Az első komolyabb országos nyilvántartás alapvetően a földadó kiszabása miatt született meg 1875-ben, majd ezt követte a telekkönyvek rendszeresítése. Ennek nyomán az ingatlanok nyilvántartására kettős adminisztrációs rendszer állt fenn az elkövetkezendő évtizedekben. Az egységes nyilvántartási rendszer kiépítése, s a korábban párhuzamosan vezetett nyilvántartások összefésülése csak az 1970-es években indult meg, egy időben a földhivatalok rendszerének kiépítésével. A kezdetben kézzel kitöltött nyilvántartási űrlapokat 1994-ben váltotta fel az elektronikus nyilvántartási rendszer. A tanulmány a fenti folyamat kibontásán túl bemutatja azokat a forrástípusokat is, amelyek az ilyen jellegű kutatásokat lehetővé teszik, illetve megkönnyítik.

Kovács Eleonóra: Az iratmentés igénye – A Magyarországi Evangélikus Egyház egyházközségeiben őrzött iratairól

A Magyarországi Evangélikus Egyház levéltári anyaga csak részben található intézményekben, jelentős részük az egyházközségek őrizetében van. Ez a tény számos szakmai kérdést vet fel a gyűjteményügy számára, s részben már az iratőrző egyházközségeket is foglalkoztatja. A szakmai munka egységesítése, az új kutatói igények figyelembe vétele, a biztonságos őrzés, a digitalizált anyagok iránti igény és a kutathatóság növelése határozzák meg a jövőbeli feladatokat, de mindezek előfeltétele az iratanyagok hosszú távú biztonságos őrzése. A tanulmány szerzője erre a kérdésre vázol fel egy lehetséges utat, amely több előzetes felmérés mellett, levéltáros kollégák és lelkészek véleményére is alapoz, s amely a jövőben akár kiindulási alap is lehet egy hatékony iratmentési tervhez, illetve a szakemberek közös munkájához.

Csatári Bence: A Tájékoztatási Hivatal sajtóirányító munkája a Magyar Rádió és Televízióban az ötvenes évek második felében

A szocializmus időszakában Magyarországon is igyekezett az egypártrendszer vezetése kezében tartani a közvélemény formálását, s ennek legalkalmasabb eszköze a tömegkommunikáció teljes körű ellenőrzése volt. A felügyelet gyakorlásának biztosítása érdekében szükség volt egy olyan operatív szervre, amely kapcsolatot jelentett az egyes médiaszereplők és a párt-, valamint államvezetés között. Erre a célra hozták létre először 1954-ben, majd rövid idejű megszűnését követően 1956-ban, a Tájékoztatási Hivatalt. A különböző sajtótermékek és a Magyar Távirati Iroda fölötti kontroll gyakorlásán túl természetesen a hivatal feladatai közé tartozott a Magyar Rádió és Televízió felügyelete is. A fennálló szoros kapcsolat nem csupán a rádióban, illetve televízióban sugározható műsorok szabályozására szorítkozott, hanem a Magyar Rádió és Televízió által megküldött jelentések sok esetben komoly visszajelzést adtak a lakosság közhangulatáról is.

Szálkai Tamás: A bihari „élő archívum” – Jakab Mihály pályája

Jakab Mihály bihari levéltárnok életével keveset foglalkozott az utókor, pedig két évtizedes munkássága jelentős nyomot hagyott a megyei archívumon. Ügyvédi oklevelének megszerzése után megyei szolgálatba állt, néhány évig aljegyzőként, esküdtként dolgozott, majd a levéltári hivatal vezetésével bízták meg. Hivatali ideje alatt – keresve a legjobb lajstromozási módot – három iratkezelési rendszert is bevezetett. Sokoldalú egyéniség volt, verseket, tárcákat, színikritikákat írt, kulturális-közéleti feladatokat is ellátott. A forradalom és szabadságharc alatt, 1848-49-ben kiállt a magyar ügy mellett. Közreműködött a bihari nemzetőrség felfegyverzésében, tagja lett a megyei statáriális bíróságnak is, emiatt súlyos várfogságra ítélték. Bár néhány év múlva amnesztiával szabadult, a testileg-lelkileg megtört Jakab Mihály kétévi betegeskedés után elhunyt. Életútja egy érdekes levéltáros pályakép az utókor számára.

Kurucz Ádám: Református lelkészből marxista történész és levéltár-igazgató – Román János, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár első igazgatója

A tanulmány Román Jánosnak, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár első igazgatójának életpályáját dolgozza fel. A két világháború közötti időszakban felnövő Román János Sárospatakon lelkészi diplomát szerzett, ám rövidebb segédlelkészi szolgálatoktól eltekintve nem maradt meg ennél a hivatásnál. Érdeklődése már ebben az időszakban a történelemtudomány felé fordult, s ennek nyomán a Sárospataki Tudományos Gyűjtemények levéltárosaként dolgozott 1950 és 1965 között. Ebben az időszakban sajátította el a szakma alapjait. 1965-ben áthelyezték a Miskolci Állami Levéltárba, majd 1968-ban, amikor a megyei levéltár létrejött, ennek vezetésével bízták meg. Román János egész életét a források begyűjtésének, feltárásának és rendezésének szentelte. Munkásságának eredményeit számos, elsősorban helytörténeti vonatkozású tanulmány őrzi.